Ministerstwo
Sprawiedliwości

Sekretarz Stanu
Arkadiusz Myrcha

BK-VII.0520.31.2024
Warszawa, 14 marca 2024 r.

Pani
Małgorzata Kidawa-Błońska
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

w odpowiedzi na oświadczenie senatora Wadima Tyszkiewicza, złożone podczas 5. posiedzenia Senatu RP w dniu 24 stycznia 2024 r., dotyczące jakości pracy biegłych sądowych i przedłożonych pytań w tym zakresie, poniżej przedstawiam następujące informacje.

Ad. 1.
Jak wynika z przywołanego w oświadczeniu przez Pana senatora pisma DLPK-IV.464.1.2022, dostrzegając problemy związane z funkcjonowaniem biegłych sądowych, Ministerstwo Sprawiedliwości podjęło w latach ubiegłych decyzję o rozpoczęciu prac nad projektem ustawy o biegłych sądowych. Projekt ustawy zmierzał do uregulowania zagadnień prawnych dotyczących biegłych sądowych w jednym akcie normatywnym, uwzględniając kwestie powoływania i weryfikacji kwalifikacji biegłych sądowych, w celu zapewnienia dostępu do ekspertów o najwyższych kwalifikacjach merytorycznych i etycznych. Jednocześnie w piśmie tym poinformowano, że w dniu 13 października 2021 r. Minister Sprawiedliwości wydał zarządzenie w sprawie utworzenia Instytutu Ekspertyz Medycznych w Łodzi (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. poz. 239). Zadaniem Instytutu jest współpraca z organami wymiaru sprawiedliwości i ścigania, w celu usprawnienia procesu opiniowania sądowo-lekarskiego i przeciwdziałaniu przewlekłości postępowań w sprawach karnych i cywilnych wynikającej z niedostatecznej liczby podmiotów opiniujących i lekarzy biegłych z dziedziny medycyny.

Podobnie w lipcu 2018 r. Minister Sprawiedliwości powołał Instytut Ekspertyz Ekonomicznych i Finansowych w Łodzi (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. poz. 206) w celu prowadzenia działalności naukowej i badawczo-rozwojowej w dziedzinach ekonomii, finansów, rachunkowości, podatków i ceł, rynków kapitałowych, bankowości i ubezpieczeń, działalności i finansowania przedsiębiorstw, przekształceń własnościowych i cyberprzestępczości gospodarczej.

Obecnie w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są prace analityczno-koncepcyjne nad kompleksowym uregulowaniem problematyki biegłych sądowych w sposób zapewniający dostęp do wysoko wykwalifikowanego korpusu ekspertów. W związku z powyższym, na mocy zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2023 r. ustanowiono Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości do spraw biegłych sądowych. Wśród zadań Pełnomocnika wskazano m.in. opracowywanie propozycji i koordynację prac dotyczących statusu i działalności biegłych sądowych oraz przygotowanie wstępnych założeń do ustawy o biegłych sądowych.

Ad. 2.
Ze względu na wczesny etap prac nad rozwiązaniami dotyczącymi biegłych sądowych koniecznymi do określenia w planowanej ustawie rozważane są różne koncepcje. Ich katalog i zakres nie są ograniczone, określone ani zamknięte (w tym poprzez wykluczenie któregokolwiek). Prace nad wskazanym w pytaniu Pana senatora zagadnieniem będą prowadzone przy udziale Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości do spraw biegłych sądowych.

Ad. 3.
Jak wynika z informacji sądów apelacyjnych, niedobór biegłych z zakresu motoryzacji zgłaszają jedynie sądy okręgu płockiego, piotrkowskiego, częstochowskiego, konińskiego, warszawskiego, a także – w zakresie specjalności: instalacje LPG, samochody zabytkowe i specjalne, tuning samochodowy i wady samochodów luksusowych – sądy okręgu gliwickiego. Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie wskazał jednocześnie na fakt, że czas oczekiwania na opinie biegłych z zakresu motoryzacji wynosi 3-4 miesiące i zwiększenie liczby biegłych mogłoby skrócić terminy opracowania opinii.

Ad. 4.
W świetle przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych (Dz. U. z 2005 r. poz. 133) biegłym sądowym może być wyłącznie osoba fizyczna. Przepisy procesowe przewidują zaś możliwość powołania do wydania opinii osoby fizycznej (np. art. 278, 280, 282 Kodeksu postępowania cywilnego, czy art. 194 i art. 195 Kodeksu postępowania karnego) albo instytutu naukowego lub naukowo-badawczego (art. 290 Kodeksu postępowania cywilnego) oraz instytucji naukowej lub specjalistycznej (art. 193 § 2 Kodeksu postępowania karnego). Zatem, w przypadku powołania do wydania opinii biegłego, uprawnionym do uzyskania wynagrodzenia za czynności wykonane na rzecz sądu jest osoba fizyczna, wskazana w postanowieniu o dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego. Wystawienie przez osobę prawną faktury mającej stanowić podstawę ustalenia wynagrodzenia biegłego prowadziłoby więc do rozbieżności pomiędzy treścią postanowienia, a dokumentem księgowym, będącym podstawą dokonania rozliczenia sądu z biegłym.

Ad. 5.
Przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie biegłych sądowych nie nakładają na żaden organ obowiązku organizacji szkoleń dla biegłych. W praktyce jednak, zgodnie z zaleceniami sformułowanymi w 2007 r. przez ówczesny Departament Organizacyjny Ministerstwa Sprawiedliwości, prezesi sądów okręgowych przeprowadzają szkolenia dla biegłych sądowych. Szkolenia te z reguły są kierowane do ogółu biegłych ustanowionych przy danym sądzie, a ich przedmiotem są – co do zasady – prawa i obowiązki związane z pełnieniem wskazanej funkcji. Brak udziału w szkoleniach może wpłynąć na ocenę, czy biegły sądowy daje rękojmię należytego wykonywania powierzonych mu obowiązków, a więc czy spełnia warunek określony w § 12 ust. 1 pkt 4 ww. rozporządzenia. Brak jest obecnie również ogólnych regulacji wprost nakładających na wszystkich biegłych sądowych obowiązek uczestnictwa w szkoleniach. Zgodnie jednak z § 12 ust. 1 pkt 3 powołanego wyżej rozporządzenia, biegłym sądowym może zostać ustanowiona osoba, która posiada teoretyczne i praktyczne wiadomości specjalne z danej gałęzi nauki, techniki, itd. Spełnienie tego warunku powinno być wykazane dokumentami lub innymi dowodami, a oceniane jest przez prezesa sądu okręgowego. Osoba ubiegająca się o ustanowienie biegłym sądowym (także na kolejny, 5-letni okres), powinna przedstawić prezesowi sądu okręgowego m.in. zaświadczenia i świadectwa ukończenia kursów, szkoleń, uczestnictwa w konferencjach naukowych, itp., a więc dokumenty potwierdzające stałe podnoszenie kwalifikacji i aktualizowanie wiedzy. Brak takich dokumentów może skutkować uznaniem przez prezesa, że biegły sądowy (lub kandydat na biegłego sądowego) nie posiada teoretycznych wiadomości specjalnych w dziedzinie ustanowienia. Wskazać również należy, że regułą jest powierzanie przez prezesa sądu okręgowego obowiązków związanych z biegłymi sądowymi jednemu z wiceprezesów. Osoba taka zajmuje się prowadzeniem postępowań administracyjnych w przedmiocie ustanowienia biegłym sądowym i zwolnienia z tej funkcji, rozpatrywaniem skarg i wniosków dotyczących biegłych, ale też rozwiązaniami organizacyjnymi dotyczącymi biegłych i kontaktami z nimi.

Ad. 6.
W nawiązaniu do pytania Pana senatora w zakresie funkcjonowania „*Portalu Informacyjnego*”, przedstawiam następującą informację.

Portal Informacyjny udostępniany jest przez Prezesów sądów na podstawie art. 22 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych w związku z § 106 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. Regulamin urzędowania sądów powszechnych. Celem tego Portalu jest ułatwienie podmiotom upoważnionym i uprawnionym w myśl obowiązujących przepisów prawa, a w szczególności stronom postępowania i ich pełnomocnikom oraz sędziom i prokuratorom dostępu do informacji o stanie spraw i o czynnościach podejmowanych w sprawie.

Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Prawo o Adwokaturze, ustawa o Radcach Prawnych) wprowadza obowiązek posiadania przez adwokatów i radców prawnych kont w Portalu Informacyjnym. Tożsamy obowiązek został nałożony również na biegłych wpisanych na listę biegłych sądowych.

Instrukcja rejestrowania konta użytkownika jest dostępna na stronie Portalu Informacyjnego. Konto biegłego to konto użytkownika (np. zwykłego, pełnomocnika zawodowego czy komornika) z atrybutem „biegły", który jest aktywowany po pozytywnej weryfikacji przez pracownika sądu, że dana osoba znajduje się na liście biegłych sądowych. Dodanie atrybutu „biegły" będzie możliwe po wejściu w życie przepisów, tj. od dnia 14 marca 2024 r. Konto dla biegłych zostało utworzone w celu zapewnienia dostępu do informacji o sprawie za pośrednictwem Portalu Informacyjnego. Przepisy nie przewidują w stosunku do biegłych sądowych żadnych dodatkowych obowiązków z tym związanych. Dostęp do sprawy ma charakter jedynie informacyjny, a zakres danych publikowanych w Portalu Informacyjnym nie ulegnie zmianie. Oznacza to, że biegły uzyska dostęp do informacji o sprawie w zakresie publikowanym przez właściwy sąd (np. protokoły rozpraw). Do zalet należy zaliczyć możliwość uzyskania szybkiej informacji o rozprawach z udziałem biegłego, co pomoże wyeliminować potencjalne problemy w odniesieniu do terminów.

Zaproponowane w oświadczeniu rozwiązanie polegające na wysyłce akt sprawy z użyciem Portalu Informacyjnego, jak również składanie opinii z użyciem tego systemu, wymagają gruntownej analizy pod kątem obciążenia pracą sądów (np. dostarczoną elektronicznie opinię sąd musi wydrukować, gdyż akta prowadzone są nadal w formie papierowej, a następnie doręczyć stronom) oraz możliwości techniczno-organizacyjnych.

Ad. 7.
Zgodnie z art. 281 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, aż do ukończenia czynności biegłego strona może żądać jego wyłączenia z przyczyn, z jakich można żądać wyłączenia sędziego. Gdy strona zgłasza wniosek o wyłączenie biegłego po rozpoczęciu przez niego czynności, obowiązana jest uprawdopodobnić, że przyczyna wyłączenia powstała później lub że przedtem nie była jej znana. Zgodnie natomiast z § 2 powyższego przepisu, o wyłączeniu biegłego rozstrzyga sąd prowadzący sprawę po wysłuchaniu stron i biegłego. Ocena zasadności wniosku o wyłączenie biegłego należy do wyłącznej kompetencji sądu prowadzącego postępowanie. Od wysłuchania stron lub biegłego można odstąpić, gdyby miało to doprowadzić do nadmiernej zwłoki w postępowaniu.

Instytucja wyłączenia biegłego zmierza do wzmocnienia gwarancji obiektywności rozstrzygnięcia sprawy przy uwzględnieniu roli i wpływu opinii biegłego na treść zapadłego w sprawie orzeczenia. Podkreślić jednak należy, że instytucja ta pozostaje pod kontrolą i oceną sądu prowadzącego sprawę, który ostatecznie decyduje o wyłączeniu biegłego sądowego w konkretnym przypadku i sprawie.

W przypadku naruszenia przez pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym obowiązków wynikających z przepisów postępowania, sąd prowadzący postępowanie – zgodnie z § 112 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2514) – zawiadamia dziekana okręgowej rady adwokackiej lub dziekana okręgowej izby radców prawnych, ci zaś mogą zainicjować wszczęcie przeciwko pełnomocnikowi postępowania dyscyplinarnego. Wskazać ponadto należy, że w przypadku nadużycia przez stronę prawa procesowego, sąd prowadzący postępowanie cywilne może w orzeczeniu kończącym postępowanie orzec wobec tej strony karę grzywny, nałożyć na stronę obowiązek zwrotu kosztów postępowania w części większej, niż wynika to z wyniku sprawy, przyznać stronie przeciwnej wyższe koszty procesu albo podwyższyć stopę odsetek zasądzonych od strony nadużywającej prawa (art. 226^2 Kodeksu postępowania cywilnego).

Ad. 8.
W postępowaniu cywilnym kwestie wynagrodzenia biegłych sądowych reguluje art. 288 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, zgodnie z którym ma on prawo żądać wynagrodzenia za stawiennictwo w sądzie i wykonaną pracę oraz zwrotu wydatków. Postępowanie związane z przyznaniem biegłemu wynagrodzenia oraz sposób obliczania jego wysokości reguluje art. 89a–89d ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu cywilnym.

W zakresie dotyczącym postępowania karnego podmiotowi opiniującemu przysługuje zwrot poniesionych wydatków niezbędnych do wydania opinii. Zgodnie bowiem z treścią art. 618f § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postepowania karnego, biegłemu i specjaliście niebędącemu funkcjonariuszem organów procesowych powołanym przez sąd lub organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, przysługuje wynagrodzenie za wykonaną pracę oraz zwrot poniesionych przez nich wydatków niezbędnych dla wydania opinii. Jednocześnie trzeba mieć na uwadze, że w myśl art. 618f § 2 Kodeksu postępowania karnego, wysokość wynagrodzenia za wykonaną pracę biegłego i specjalisty niebędącego funkcjonariuszem organów procesowych, ustala się uwzględniając wymagane kwalifikacje, potrzebny do wydania opinii czas i nakład pracy, a wysokość wydatków, o których mowa w § 1 - na podstawie złożonego rachunku.

Nie można też pominąć treści § 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w sprawie określania stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym, z którego wynika, że wydatki poniesione przez biegłego, niezbędne dla wydania opinii, w tym w szczególności wydatki materiałowe, amortyzację aparatury badawczej oraz koszty dojazdu na miejsce wykonania czynności, biegły dokumentuje za pomocą faktur lub rachunków albo kopii tych dokumentów, a w razie ich braku - za pomocą oświadczenia.

W realiach konkretnej sprawy, organ wydający postanowienie w przedmiocie zwrotu kosztów biegłemu, musi dokonać oceny, który wydatek miał charakter niezbędny. Stąd też to właśnie na organie procesowym spoczywa obowiązek umiejętnej oceny tego, czy określony koszt wykazany przez podmiot opiniujący można uznać za podlegający zwrotowi. Wobec braku bardziej skonkretyzowanych przez prawodawcę kryteriów, organom podejmującym decyzję w omawianym zakresie, pozostawiono sporą przestrzeń do dokonywania samodzielnej oceny zakresu wydatków podlegających zwrotowi. Ramy zwrotu poniesionych wydatków niezbędnych do wydania opinii w praktyce, wyznacza racjonalność oraz zasada doświadczenia życiowego w odniesieniu do charakteru i specyfiki zasięganej opinii w konkretnej sprawie. Prawodawca nie skonstruował bowiem przepisów tak, aby można było mówić o *numerus clausus* wydatków niezbędnych do wydania opinii, które zawsze będą podlegały zwrotowi. Ten swoisty, charakterystyczny dla konkretnej sprawy, katalog powinien być ustanawiany w każdej sprawie samodzielnie przez organ podejmujący decyzję co do zwrotu wydatków. Ze zrozumiałych, praktycznych względów, w każdej sprawie, która ma swoją specyfikę, wydanie opinii może wiązać się z potrzebą dokonania różnych czynności, co uniemożliwia wprowadzenie do porządku prawnego jednolitego katalogu wydatków niezbędnych do wydania opinii.[1]

Ad. 9.
Zgodnie z art. 93 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych należności, o których mowa w art. 92 tej ustawy, ustala i przyznaje sąd albo referendarz sądowy[2].

Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji (art. 394^{1a} § 1 pkt 9 Kodeksu postępowania cywilnego), zaś na postanowienie referendarza właściwym środkiem zaskarżenia jest skarga (art. 398^{22} § 1 Kodeksu postępowania cywilnego). Środek zaskarżenia może wnieść zarówno strona, ponieważ finalnie to ona finansuje przedmiotowe wydatki i może być nimi obciążona w orzeczeniu kończącym

---

[1] tak: Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 15 stycznia 2020 r., I KZP 11/19, OSNK 2020/1/2.

[2] Wynagrodzenie oraz zwrot kosztów podróży, wydatków, utraconego zarobku lub dochodu przyznaje się na wniosek świadka, osoby towarzyszącej świadkowi, o której mowa w art. 88, biegłego, kuratora ustanowionego dla strony w danej sprawie lub tłumacza, a także strony lub osoby trzeciej uprawnionej do otrzymania należności.

postępowanie jak również beneficjent należności (np. biegły sądowy). Jeżeli zatem biegły sądowy nie jest zadowolony z postanowienia referendarza sądowego wydanego w przedmiocie kosztów wynagrodzenia, może zaskarżyć przedmiotowe orzeczenie celem jego zbadania przez sąd rozpoznający skargę.

Odnosząc się natomiast do podważenia kompetencji referendarza sądowego przyznającego koszty wynagrodzenia biegłemu, należy zauważyć, że w Polsce sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości (w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz Sądu Najwyższego) oraz wykonują inne zadania z zakresu ochrony prawnej, powierzone w drodze ustaw. Do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości upoważnieni są wyłącznie sędziowie oraz w określonym zakresie asesorzy sądowi).

Natomiast zadania z zakresu ochrony prawnej, inne niż wymiar sprawiedliwości, wykonują w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi (mogą także wykonywać je asesorzy sądowi, a także sędziowie, ale w sytuacji, gdy wykonywanie tych zadań przez referendarzy sądowych oraz asesorów sądowych nie jest możliwe).

Referendarz sądowy jest więc urzędnikiem sądowym wyposażonym w prawo wykonywania czynności z zakresu ochrony prawnej (art. 2 § 2 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych). Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w przypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu przez sędziego czynności, referendarz sądowy ma, zależnie od rodzaju podejmowanej czynności, prawa i obowiązki sądu albo przewodniczącego (art. 47^1 Kodeksu postępowania cywilnego). Dodać także należy, że w zakresie wykonywanych obowiązków referendarz sądowy jest niezależny, co do treści wydawanych orzeczeń i zarządzeń określonych w ustawach (art. 151 § 1 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych). Należy przy tym podkreślić, że zdaniem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w wyroku z dnia 12 maja 2011 r. (P 38/08) wymagania stawiane kandydatom na referendarza sądowego, warunki nawiązania stosunku pracy z referendarzami służą wzmocnionej ochronie stabilności zatrudnienia oraz zapewnieniu bezstronności i niezależności od innych organów władzy publicznej. Wobec tak ukształtowanych kompetencji referendarzy sądowych nie ma potrzeby obciążania sędziów kosztami wynagrodzenia biegłych za sporządzone opinie oraz wyłączenia z tego procesu referendarzy sądowych.

Ad. 10.
Opisany w pytaniu Pana senatora problem pozostaje poza kompetencjami MS. W związku z czym problem ten zostanie skonsultowany m.in. z Ministrem Rozwoju i Technologii. Zatem w chwili obecnej MS nie może przekazać stanowiska w sprawie.

Ad. 11.
Odnosząc się do propozycji, aby biegły sądowy w trakcie wykonywania czynności biegłego był objęty prawami właściwymi dla funkcjonariusza publicznego uprzejmie zauważam, że zgodnie z art. 157 § 3 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych w związku z wykonywaniem czynności wynikających z postanowienia o zasięgnięciu opinii biegły korzysta z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych.

Z wyrazami szacunku
Arkadiusz Myrcha
Sekretarz Stanu
/podpisano elektronicznie/